

8. Могільова С.В. Сучасний спорт в екзистенціальному та соціально комунікативному вимірах. Автореферат дис... на здобуття наук. ступеня канд. філософ. н. 09.00.03. –Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2008 - 18с.
9. Ороховська Л. А. Глобалізація та глобалізм: соціально-філософський аспект / Л. А. Ороховська // Вісник Національного авіаційного університету. Сер. : Філософія. Культурологія . - 2009. - № 2. - С. 75-80.
10. Рудницька Т. Глобалізація соціокультурного потенціалу України: проблеми й перспективи / Т. Рудницька // Гілея: науковий вісник . - 2013. - № 75. - С. 377-379.
11. Титар О. В. Глобалізація і українські культурні ідентичності: глобальний диктат візуального / О. В. Титар // Гуманітарний часопис . - 2012. - № 3. - С. 64-70с.
12. Sport in the EU. Available at: http://europa.eu/pol/spo/index_en.htm . (Accessed 20 Sep 2014).

Калина М.С. Глобализационные влияния на спорт в Украине как социокультурный феномен.

Аннотація. В статті розглядаються впливи глобалізації на сучасний спорт як соціокультурний феномен. Особливу увагу приділяється трансформації змісту спорту, як частини культури України ХХІ століття. Аналізуються особливості культурного взаємодіяння українського суспільства як такого, що знаходиться в процесі трансформації, з сучасною західною цивілізацією в процесі глобалізації. Виділяються загальні глобалізаційні впливи на спорт, як соціокультурний феномен, являючись актуальними для подавляючого більшіства країн і регіонів світу; в цьому контексті спорт представляється, в основному, як частина масової культури з усіма присущими їй рисами. С іншої сторони показано, що український спорт знаходиться під впливом не тільки загальноцивілізаційних впливів, але й європейських, що обумовлено євроінтеграційною політикою нашої держави.

Ключевые слова: культура, глобалізація, цінність, спорт, соціокультурний феномен.

Kalyna M.S. Globalization impact on sport in Ukraine as a sociocultural phenomenon.

Annotation. The article examines the impact of globalization on modern sport as a sociocultural phenomenon. Special attention is paid to the transformation of sports content as part of culture of Ukraine in the XXI century. The features of cultural interaction of Ukrainian society as one that is in the process of transformation, with modern Western civilization in the process of globalization are analyzed. The general globalization impacts on sport as a sociocultural phenomenon that is relevant for most countries and regions are determined; in this context, sport is largely presented as part of popular culture with all its features. On the other hand, it is shown that Ukrainian sport goes under not only common civilizational influences, but also purely European, due to European integration policy of our country.

Key words: culture, globalization, value, sport, sociocultural phenomenon.

Ю. О. Тимошенко,

к.і.н., доцент,

професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Національного університету фізичного виховання і спорту України (м. Київ)

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВПЛИВИ НА СПОРТ В УКРАЇНІ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Анотація. Досліджено процес виховання людей в СРСР, які живуть на межі своїх можливостей і місце рухової активності у ньому. Звертається увага на парадигмальну спрямованість фізичної культури, власне – на її мілітарність. Своєї логічної завершеності вона набула зі створенням комплексу «ГПО». Лише мілітаризація суспільства породила цей комплекс і живила його.

Ключові слова: фізична культура, мілітарна парадигма, спорт.

Постановка проблеми. Весь соціальний механізм тоталітарного радянського повсякдення орієнтувався на режим боротьби за виживання у ворожому оточенні капіталістичних країн. Створення ідеологічно монолітного світогляду людей ставало обов'язково-необхідним елементом цього механізму. Він забезпечував внутрішній смисловий зв'язок

між результатами праці окремого індивіда і справою творення ідеального комуністичного суспільства усіма. «Відчуття страху» через можливість невиконання завдання; не отримання потрібного результату в належний строк і очікування каральних санкцій через це, й водночас – «відчуття піднесення і гордості» у зв'язку з тим, що такий результат отримано; правдиве почування людиною себе як вершителя історичної долі («Мы рождены, чтоб сказку сделать былью...») – ці два переживання, переплітаючись, становили ядро світовідчуття радянської людини впродовж 30–40-х років. Імовірно в цьому і полягав магістральний замисел радянської системи – виплекати людей, які живуть на межі своїх можливостей, а спорт (ідея якого й зосереджена на сміливому прагненні людини перевершити самого себе; у реальному бутті власної тілесності реалізувати закладений усередині духовно-фізичний і творчий потенціал) слугував інструментом такого виховання. У вказаному контексті спеціально організована рухова активність, як і вся фізична культура, спрямовувалися партійним керівництвом не лише на виживання чи адаптацію громадян до нової реальності, що твориться тут і тепер, але й на опанування внутрішньою та зовнішньою природою: «нам не треба чекати милостей від природи, взяти їх – наше завдання» – це гасло відбиває ставлення не стільки до природи, скільки до самих людей.

Мета дослідження – з'ясувати засадничі принципи існування радянської фізичної культури в СРСР.

Об'єктом дослідження є фізична культура і спорт в УРСР, у 30-40-ві роки.

Предметом – процес мілітаризації спортивного життя у підрадянській Україні.

Методи дослідження. Робота ґрунтується на використанні історичного аналізу наукової літератури та джерел; системного та порівняльного аналізу; елементи деконструкції.

Результати дослідження та їх обговорення. На межі 1920–30-х років окреслюється сутність радянської фізкультури, якою її хоче бачити комуністична владна еліта в Україні: «...Перш за все вона <фізкультура> дуже відрізняється від західноєвропейської буржуазної фізкультури тим, що наші настановлення базуються на ухвалях партії, а не на індивідуалізмі, не на рекордах, а на колективній участі у роботі. Фізкультурники виховуються не для того, щоб піднімати гирі та гарно грати в скраклі. Фізкультурник мусить фізично розвиватися для того, щоб виконувати і перевиконувати завдання, що поставить партія і робітничая кляса перед робітництвом і сільським господарством» [7]. Звісно, за таких очікувань зі сторони радянського керівництва спортивна складова існує не стільки завдяки, скільки всупереч політичній доктрині комуністичної партії.

Не заборонили спорт лише тому, що він мав занадто велику популярність, на яку необхідно було зважати. Водночас припускаю, що головним усе ж був той факт, що завдяки спортивним змаганням вдавалося дозовано випускати людські емоції та виховувати колективістські почуття. Їх лише варто було спрямувати в бажане владі русло. Залучення людей у всілякі дієства, акції, мітинги, демонстрації створювало у них відчуття причетності до великих звершень. Основним контекстом таких заходів ставала маніфестація «переваг» радянського способу життя. Фізична культура і спорт слугують елементом соціалізації та згуртування людей, притлумлення соціальних протиріч, створюючи єдність – реальну чи бажану, але з надзвичайно важливими політичними наслідками.

Водночас, комуністична партія, яка ніколи не відмовлялася від ідеї світової революції, відверто вдається до мілітаризації радянського суспільства. Її важливим засобом мала стати фізична культура, в якій на передній план виносилася *військовізація* (мілітаризація). Однією з причин появи мілітарної парадигми розвитку рухової активності, на нашу думку, було усвідомлення радянським керівництвом безперспективності очікування світової революції. Потужні позиції європейської соціал-демократії у пореволюційні роки так і не вдалося підважити. Натомість в умовах світової кризи частина робітництва підпала впливу не комуністів, а їх опонентів із крайнього правого сектору – фашистів і нацистів. Наразі стало зрозумілим, що комуністичні ідеї принести в Центральну і Західну Європу здатні лише радянські танки. Усвідомлення цього факту примусило кардинально переглянути економічні засади розвитку радянської країни – розпочати форсовану індустріалізацію на ґрунті побудови планової економіки. Перефразовуючи зазначене вище: індустріалізація, це військовізація економічної сфери. Природно, що лише економікою обмежуватися не

бажали. Країна потребувала підготовлених солдатів, які несли би комуністичні ідеї світом. Таких воїнів і мала виховати мілітаризована фізична культура.

Вона передбачала зміщення акценту в діяльності на розвиток тих якостей індивіда, які необхідні вправному воїнові. Зокрема, у легкій атлетиці перевага віддавалася бігові, особливо по пересіченій місцевості. Активно культивувався «біг із перешкодами»: перепони об'єднані у так зване «військове містечко», бігун одягнений у військову форму з необхідним спорядженням, зброєю. Окрім подолання завад він мав виконати низку завдань військового штибу: кинути гранату, завдати ударів штиком і прикладом, перенести 50-ти кілограмовий вантаж тощо. Своє місце серед видів легкої атлетики на багато десятиліть займає кидання гранати. Започатковуються змагання по плаванню в одязі, по можливості – ще й із рушницею. Активно популяризувався стрілецький спорт, у країні масово відкривалися тири і т.п.

Від 1928 р. організовуються першості України по бігу з перешкодами та лижні змагання зі стрільбами – не біатлон, а саме лижні забіги та стрільба з бойової рушниці. У наступному році проходять: Всеукраїнський лижний військовізований зірковий пробіг, військовізований мотопробіг маршрутом Харків–Ленінград; сільські спартакіади з військовізованого комплексу (він передбачав біг у протигазах, плавання в одязі з/або гвинтівкою, перенесення вантажу (визначеної маси на певну віддаль), кидання гранати, подолання смуги перешкод тощо). На часі підготовка методичних матеріалів, що стосуються військовізації старших класів <другого концентра> шкіл соціалістичного виховання (далі – школи соцвиху) та повністю професійних шкіл (далі – профшколи) [9, с.172]. Видавництво «Фізкультура и спорт» у 1931–1933 рр. друкує низку таких книг як «Об участии туристов в проведении уборочной кампании», «Турист – военный разведчик», «Турист – военный топограф», «Турист – снайпер» тощо [1, с.109], започатковуючи бібліотеку воєнізованої фізкультури. Проблема в тому, що **військовізація, а ширше – мілітарна парадигма розвитку фізичної культури – суттєво гальмує розвиток спортивного складника, намагаючись змінити його осердя: замістити агональність іншими смислами (самопожертва, мілітарність тощо), які самі по собі є цілком прийнятними, але ж не мають до спорту (і ширше, фізичної культури) ніякого стосунку!** Займаючись спеціально організованою руховою активністю людина ніби створює свій простір свободи. Мілітаризація спорту цей простір знищує.

Звертаю увагу, що більшовикам удалося реалізувати принцип, відсутність якого давно обтяжувала Російську імперію: перевести справу служіння ідеалу із площини духовних шукань і подвигів у площину практичних справ. Через це у радянському суспільстві утилітарна діяльність індивіда в кожному конкретному випадку не ставала для нього сферою достатньо повного самовираження і самоствердження. Служіння зовнішньому ідеалу було переведено у площину практичних справ, але та чи інша конкретна робота не стала самоцінною. Цільова орієнтація на «тут і тепер», на найближчу перспективу завжди перекривалася ціннісною претензією на віднесений у майбутнє ідеал – побудову комунізму.

На означеному явищі зосереджує увагу українська дослідниця І. Грідіна. У своїй праці вона відзначає, що одним із найважливіших складників картини світу радянської людини, на якій тримались фактично всі її міфологеми було стремління у майбутнє: «Використовуючи категорію майбутнього, свідомо чи не свідомо радянська ідеологія будувалася на передбаченні подій майбутнього за допомогою ідеології. Радянська зацикленість на майбутньому у передвоєнні роки була інструментом прогнозування й одночасно його результатом, вмістивши елементи комуністичної утопії як образу ідеального світоустрою. У такому вигляді вона набула статусу політично значимої мети і стала мотивом масової поведінки і змістом суспільних настроїв. [...] З устремлінням у майбутнє була тісно пов'язана настанова на повний розрив із минулим, з традицією, з історією. [...] У такий спосіб усім і кожному давалося зрозуміти, що місце у майбутньому є тільки новій людині, не обтяженою забобонами. [...] Пересічні громадяни сприймали речі не такими, якими вони були, а якими вони повинні стати. Тривіальна яма – це будівництво каналу; засмічений пустир на місці зруйнованої церкви – майбутній парк. Мета – вміщена у майбутнє перетворилася на реальне життя радянського суспільства: оптимізму, продукованого зверху було більше ніж достатньо. Саме в цьому контексті комуністична ідеологія мала багато спільного з релігією,

претендуючи на те, щоб витіснити релігію з людської душі та зайняти її місце...» [4, с.152-154]. Тому й оцінка людиною себе як творця і захисника комуністичного майбутнього була для неї (йдеться звичайно ж про тенденцію) більш важливою, а ніж її самооцінка у зв'язку з виконанням конкретної справи: не важливо, чи став ти чемпіоном, чи переміг, наприклад, у кросі – головне, що ти з тисячами інших готовий стати до бою за Країну Рад.

В тоталітарному суспільстві прихильність до політичної системи виступала єдино необхідною умовою існування. Вона проявлялася не лише в недоторканості державних інтересів, на користь яких варто обов'язково жертвувати чимось, але й у їх підтримці та прийнятті (хоча це й не гарантувало безпеки). Радянська людина отримувала права на будь що («право на труд», «право на відпочинок» тощо) винятково за умови входження в суспільний процес разом з іншими. Відтак, лише задіяність у соціалістичне змагання, участь у комуністичному суботнику чи ліквідації «прориву» надавала перспективу претендувати на суб'єктність у Країні Рад. Спорт, у якому індивід творить власний життєвий простір, входив у протиріччя з даною доктриною, оскільки права людини Радянському Союзу визнавалися не за пересічним індивідом, а за «громадською» особистістю, яка має певні обов'язки перед країною – стаття 12 Конституції СРСР 1936 р. свідчила, що праця в СРСР є обов'язком і справою честі кожного придатного до праці громадянина. То ж не дивно, що спеціально організована рухова активність населення на початку 30-х років активно мілітаризується.

З того часу і до смерті Сталіна мілітарна складова фізичної культури в Радянському Союзі буде надзвичайно потужною, можна сказати, що домінуючою. Важливим її елементом стане запровадження в 1931 р. комплексу «Готовий до праці та оборони», що мав два ступені майстерності. Вся наступна діяльність фізкультурних організацій оцінюватиметься за кількістю людей, які склали норми ГПО. Поступ військовізації логічно приведе до заснування у 1934 р. системи випробувань – переважно для жінок – «Будь готовий до санітарної оборони» (надалі – ГСО). Фізичний розвиток школярів підсумовувався укладенням того таки року комплексом «Будь готовий до праці та оборони» (надалі – БГПО). Мушу підкреслити, що запровадження системи випробувань ГПО та БГПО спрямувало фізичне виховання в методологічно визначене русло. Воно набуло ознак структурної закінченості та наслідуваності, що безсумнівно є позитивним моментом¹

Водночас, відбувається це все в рамках мілітарної парадигми фізичної культури. Комплекс ГПО містив у собі 21 випробування, 13 із яких мали конкретні нормативи. Їх склали чоловіки, 18 років, та жінки, старші 17 років. У січні 1932 р. прийнято ГПО Другого ступеня (надалі – II ст.) – він був складнішим, оскільки передбачав випробування із трьох теоретичних і 22 практичних іспитів [5, с.124]. Система випробувань для учнів шкіл БГПО² вміщала 13 нормативів і три вимоги з оцінки фізичного розвитку підлітків 13-16 років. Претендентів на значок належало добре навчатися, активно займатися фізкультурою, вміти самому організувати таке заняття з іншими дітьми тощо. Запровадженням окремого учнівського ступеня підсумовано створення першого варіанту комплексу «Готовий до праці та оборони».

Із введенням ГПО очікувано з'являється література відповідного змісту. Перші брошури вийшли друком 1931 р. в Харкові у військовому видавництві «На варті» під назвою «Готовий до праці та оборони» та Кривому Розі – «Фізкультурнику! Будь готовий до праці та оборони». Комплекс іспитів на значок «Готовий до праці й оборони» насичено військово-прикладними елементами. «У подальшому було надруковано близько 30-ти праць з найрізноманітніших питань поширення цього комплексу. Поміж інших виділялися спільні праці В. Бляха, М. Кравченка; В. Бляха, П. Мамона; П. Ратова, К. Градополова

¹ Цікаво, що саме у цей період у нацистській Німеччині спостерігаються подібні процеси: підлітки 10-13 років проходили фізичну підготовку в організації «Юнгфольке», 14-18 років – в «Гітлерюгенді», складали практичні нормативи та іспити й отримували «військове свідоцтво». Основу військово-фізичної підготовки становив запроваджений у 1934 р., «гелендешпорт» – спорт на місцевості – тривалі марші з ночівлями у лісі, орієнтування на місцевості, кидання гранат, стрільба, плавання в одягу тощо. [223, с.63-64].

² Йому передував комплекс вправ на значок «За здорову зміну», який, однак, не мав такої деталізації.

та ін. Проблемами впровадження комплексу ГТО займалися науковці Українського науково-дослідного інституту фізичної культури, що відобразилося у змістовних працях Г. Шабайдаш «Гимнастика: Програмно-методическое пособие для гимнастических секций в объеме комплекса ГТО» та В. Семенченка «Многобория ГТО и таблица оценки» [6, с.18].

Упродовж наступних десятиліть означена система випробувань постійно зазнавала змін і вдосконалення, немовби прагнучи поспіти за змінами в радянському суспільстві, втім такої масовості як у 30-ті роки більше не мала, поступово втрачаючи популярність: «...Наметилась четкая тенденция к снижению значимости и популярности комплекса в системе физического воспитания, особенно начиная с 70-х гг., вплоть до постановки в конце 80-х гг. вопроса о его ликвидации» – констатує у своєму підручнику з історії фізичної культури російський дослідник Б. Голошапов [3, с.164], не пояснюючи, на жаль, причин цього. На мою думку, вони криються у тому, що зникла духовна атмосфера, яка спонукала його появу і тривалий час підживлювала інтерес до нього серед широких верств населення. **Осердям ГПО стало відчуття «оточеної фортеці», що нагніталось владою впродовж 30–40-х років.** Люди щиро вірили, що, складаючи ті чи інші нормативи, вони зміцнюють обороноздатність країни. Інтерес до фізичної культури як такої, тим більше до спорту, був вторинним. Фізичний розвиток певного індивіда вартував лише в контексті того, наскільки далеко він зможе кинути гранату, як швидко перенести ящик зі снарядами й т.і. **Лише мілітаризація суспільства породила цей комплекс і живила його.** Відчуття особистої приналежності до великої справи захисту здобутків революції сприяло величезній популярності ГПО впродовж перших десятиріч його існування.

На вказаному прикладі можемо спостерігати специфічну автентичність радянської людини, де особистість поступається місцем колективу. Відтак, приналежність до певної групи, у нашому випадку – «значкістів ГПО», майбутніх захисників вітчизни – і виступає людською ідентичністю. Зі смертю Сталіна відбувається певна модифікація тоталітаризму; «відлига» на деякий час поверне інтерес до конкретного індивіда, його переживань. Отже, зникнуть підставові принципи до існування мілітарного комплексу. Ця тема може бути предметом дискусії, але в будь-якому випадку вважаю, що культурна ситуація, яка формує повсякдення людини, є первинною. Якщо ж цього немає, то відсутній і сенс діяльності – особистість більше не сприймає себе бійцем передової лінії, відтак зникає мотивація до культивування ГПО. Всі наступні його видозміни не приносили користі з однієї причини – люди більше не відчували у ньому потреби! Він перетворився на анахронізм, який влада за усталеною традицією намагалася зберегти-реанімувати, однак безуспішно. Зрештою, щезне штучно сформована колективність (за Сартром) «значкістів ГПО» як передвісниця зникнення й системи, що її створила.

Водночас, із метою обґрунтувати доцільність і логічність їх появи, у радянському науковому дискурсі усталився підхід, за яким спорт, нібито, зародився як підготовка ще античного воїна й у ГПО пропонувалося бачити продовження тої традиції. Анітрохи! Спорт в античності – це *символ* мужності; сублімація чоловічої агресії. Він не розглядався винятково як прикладний засіб, як військова підготовка. Навпаки – його елементи сприяли їй, але з цього не висновується, що фізичний вишкіл античного атлета мав слугувати його військовому вишколу. Ні, це було вторинним. Лише згодом, у середньовіччі, підготовка до лицарського турніру одночасно виступала безпосередньою військовою підготовкою. У стародавньому ж світі змагання – це, найперше, жертвоприношення богам, де жертвою є здоров'я атлета. Тілесні вправи не розглядалися як самоціль, а були таким собі випробуванням, шліфуванням внутрішнього духу людини. Звідси й «аскеза» в її первинному сенсі – процес тілесного удосконалення через фізичні вправи. Власне тому, смерть атлета під час змагань автоматично робила його переможцем. Зокрема, Ганс Гумбрехт посилається на випадок у 564 році до н.е. коли Арахіон із Фігалії змагався за свою третю перемогу в панкратіоні. Набагато молодший суперник задушив його під час змагання. «Шанований у момент своєї загибелі більше, ніж будь-коли за життя, Арахіон був проголошений переможцем посмертно, попри те, що цього матчу він не виграв» [2, с.134].

Утім, цим не вичерпувався сенс античного змагання. Це був ще й показ досконалої

тілесності громадян того чи іншого полісу. Традицію змагатися оголеними принесли на Олімпійські ігри спартанці, в суспільстві яких особистість, мабуть, найбільше розчинялася в соціумі. Вони ніби доводили, що на цього громадянина можна покласти не лише як на сильного і вправного воїна, але й як на здорового чоловіка, здатного продовжити свій рід, забезпечивши, водночас, зростання полісу. Тобто, відверта демонстрація чоловічої оголеності мала засвідчити лояльність до полісу його громадян; їм не було чого приховувати, оскільки поліс сприймався ними як велика сім'я.

Цю практику (не вдаючись, однак, до відвертої оголеності) перейняли тоталітарні держави міжвоєнного часу, які в той чи інший спосіб прагнули насадити в суспільстві візію держави, як таку собі «сім'ю братніх народів». Таким чином, античний спорт можемо розглядати як символ мужності (з акцентом на «символ») та досконалої тілесності, які присвячуються (віддаються, приносяться в жертву) богам і полісу. Натомість, **комплекс ГПО позбавлений будь-якої символічності** (навіть символічності середньовічного лицарського ристалища, на якому переможець мав право обрати найкращу даму турніру). Жертовність, звичайно ж, присутня — всі 30-40-ві роки пронизані нею. Однак це не поетична (патетична) жертовність «героя» (грецькою «герой» означало рівний богам, «напівбог»), а жертовність — відданість воїна, яка в античному світі була сама собою зрозумілою. Власне тому і стверджую, що весь комплекс фізичних вправ, об'єднаних у ГПО не є спортом, хоча там і присутня змагальність. На моє переконання: **допоки домінує мілітаризація — спорту в повному розумінні не існує, оскільки їх цілевказуючі принципи кардинально різняться.**

За для справедливості відзначу, що прагнення військовизувати фізичну культуру були притаманні не лише політичним керівникам СРСР. У багатьох країнах її цінність вбачали у підготовці вправних солдатів. Поза цим, теоретик і практик українського фізкультурного руху, один із організаторів українського сокілства, автор підручників із фізичного виховання і спорту, український громадський діяч і патріот Іван Боберський, який у 30-х рр. мешкав у Югославії, також звертає на це увагу. У низці нововіднайдених листів до голови Союзу Українських Сокілських організацій за кордоном Миколи Масюкевича він, серед іншого, зазначає: «Руханка <у даному контексті — фізична культура. — Ю.Т.> була для німців способом, щоби скріпити духа народу і зібрати його сили. Загартувати і заохотити до бою з французами. Чехи переняли руханку від німців, щоби воювати і побідити нею німців. Це їм удалося» [8, ар.8]. Продовжує у наступних листах «...під цю хвилю виглядає військовість на найважливішу царину...» [8, ар.14]; «...Старших громадян треба вислати до церкви, нехай моляться. До бою йдуть молоді, сильні, відважні... Не треба просити допомоги. Треба самим брати те, що потрібно, а щоб взяти, треба бути міцним, відважним, беззглядним» [8, ар.48].

Зауважу, що чимало поступовців міжвоєнної доби вбачали у фізичній культурі військовий вишкіл. Відмінність лише в тому, наскільки превалювала мілітарність. У тоталітарних державах (нацистська Німеччина чи СРСР) вона домінувала, в інших країнах присутня як необхідно-важливий елемент. У цьому питанні І. Боберський був людиною свого часу: ««Сокіл» це означає окремих тип вояка-руховика, свідомого, карного, вишколеного, поступового, новітнього боеквика. Таких боеквиків мусять українці вишколити, коли хочуть зміритися з ворожими їм слов'янами, які посідають цю саму формацію війська» [8, ар.29]. А в іншому листі: «Українці мають виздоровіти і скріпитися не лише при помочі просвіти, але також при помочі руханки. Інакше лишимося інтелігентними невільниками у других народів, що вміють уживати п'ястуків» [8, ар.41]. Водночас, деякі урядовці бачили у фізичному вихованні ще й ідеологічну зброю, чого той уже не сприймав. Несхожість між країнами полягала лише в тому, наскільки ідеологічна складова заступала спортивну. Загалом же для І. Боберського фізичний вишкіл — це шлях до відновлення незалежності, але аж ніяк не засіб у політичних дебатах.

Натомість, у СРСР, частиною якого була й Україна, спеціально організована рухова активність сприймається вже не як засіб виховання здорового пролетаріату, а як мобілізаційний ресурс, спосіб підвищення військової і вже потім фізичної підготовки молоді. Важливим її елементом стане заснований у 1931 р. комплекс «Готовий до праці та оборони». Він не мав унутрішньої потенції до розвитку, оскільки стимулювався духовною атмосферою

радянського мілітаризму. Саме той спонукав до появи цього комплексу і тривалий час підживлював інтерес до нього поміж широких народних мас.

Висновки. Комуністичні лідери, скоріш за все, розуміли, наскільки великою є внутрішня енергія цього парадоксального емоційно-вольового комплексу і наскільки значними є мобілізаційні ресурси того механізму державної ідеології, що будувався з опорою на це світовідчуття. І вони постійно підживлювали його, зокрема, через нагнітання відчуття небезпеки з приводу можливої військової інтервенції. Коли стояло питання не так про побудову комуністичного майбутнього, як про збереження державності («першої країни робітників і селян»), а, принагідно, і можливість займатися відповідною розбудовою, тоді кожна конкретна справа, зорієнтована на вирішення завдань «спасіння батьківщини» (чи то на полі бою, чи на футбольному – не суть важливо), набувала сенсу прямого служіння вищому ідеалу й одночасно була максимально актуалізована й мотивована як справа конкретна: кожен комсомолець, який виконував норми ГПО відчував свою приналежність до захисників батьківщини. Цим і пояснюється готовність і бажання мільйонів людей займатися ГПО – масовість його ґрунтувалася на суб'єктивній зацікавленості. Коли ж відчуття «оточеної фортеці» зникло – ГПО втратив свій внутрішній зміст, а разом із цим, зникає інтерес до нього й поміж людей.

Література:

1. Ахатова Л. И. Развитие туризма как особой формы массовой культуры в России в 20-е–80-е годы XX века (на материалах ТАССР): дис. ... кандидата ист. наук: 24.00.01/ Ахатова Лейсан Ильдаровна. – Казань, 2008. – 212 с.
2. Ганс Ульрих Гумбрехт. Похвала спортивній красі. Пер. з англ. – К.: Дух і літера, 2012. – 216 с.
3. Голошапов Б. Р. История физической культуры и спорта / Голошапов Б. Р. – М.: Изд.центр «Академия», 2011. – 320 с.
4. Грідіна І. М. Духовне життя населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.): дис... доктора іст. наук: 07.00.01/ Грідіна Ірина Миколаївна. – Донецьк, 2010. – 516 с.
5. История физической культуры и спорта: [Учеб. для студентов ин-тов физ. культуры / В. В. Столбов, Г. Д. Харабуга, Н. И. Пономарев и др.]; Под общ. ред. В. В. Столбова. – М.: Физическая культура и спорт, 1983. – 359 с.; ил
6. Український спорт: Показчик книжкових видань з фізичного виховання та спорту в Україні (1922-1941) / [уклад. та авт. передм. О. Вацеба; Наук. ред. Б. Якимович]. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 120 с.: іл
7. «Фізична культура» – Київ, 1932. – 5 квітня
8. Центральний державний архів громадських об'єднань України (надалі – ЦДАГОУ). – Ф.269. Оп.1.Спр.1024. «Листування Управи Союзу Українського Сокольства з провідним діячем українського сокольсько-січового руху І. Боберським з питань стану і перспектив діяльності сокольських організацій». – (5.07.1932 – 1.02.1939) – 93 аркуші – *уперше вводиться у науковий обіг.*
9. Юрій Тимошенко. Історичні умови та специфіка розвитку спорту й фізичного виховання в радянській Україні в 20-40-ві роки XX ст./ Тимошенко Ю. О. – Київ: ТОВ «НВП» Інтерсервіс, 2014. – 446 с.

Тимошенко Ю.А. Философская рефлексия военной реальности спорта.

Аннотація. *Исследован процесс воспитания людей в СССР, способных жить на пределе своих возможностей и место двигательной активности в нем. Обращается внимание на парадигмальную направленность физической культуры, собственно – на ее военность. Свою логическую завершенность она приобрела с созданием комплекса «ГТО». Именно милитаризация общества породила этот комплекс и питала его.*

Ключевые слова: *физическая культура, военная парадигма, спорт.*

Tymoshenko Y. A. Philosophical reflection of military reality of sport.

Abstract. *The process of educating people in the Soviet Union, capable of living at the limit of its capacity and location of motor activity in it. Draws attention to the paradigmatic orientation of physical culture, actually – on its military direction. Militarization of physical culture purchased the logical completeness with creation a complex “GPO”. Only militarization of society generated this complex and fed it.*

Keywords: *physical education, military paradigm, sport.*